Anul III Nr. 5 şi 6 — 6 LEI EXEMPLARUL — Maiu-Iuniu 1934

CUGET MOLDOVENESC

Foaie lunară a Societăţii Culturale Naţionale „GEORGE ENESCU", Bălţi Str. Ion Creangă Nr. 11

Director: MARC VĂLUŢĂ — Primredactor: PETRU STATI — Administrator: MIHAIL HORN

ZECE MAIU 1934.

Ca şi în viaţa indivizilor, şi în viaţa popoarelor, există în scurgerea timpului, unele momente de popas, de reculegere, când opriţi pentru o clipă, fiecare priveşte în trecut, controlându-şi faptele, ca apoi cu noui puteri să se îndrepte pe drumul spinos al viitorului.

Asemenea moment este pentru noi Românii, ziua de zece Maiu, zi care simbolizează întreaga jertfă a neamului nostru în cursul veacurilor.

Cu acest gând ca ajutaţi „de cele trecute vremi, să pricepem cele viitoare", după vorba marelui cronicar Miron Costin, să ne întoarcem puţin în trecutul nostru istoric, analizând întregul lanţ de sbuciumări şi suferinţe pentru idealul astăzi împlinit.

Ideea de unire este foarte veche în sufletul poporului nostru şi nu ştiu dacă n'am putea-o urmări până chiar la primele înjghebări de state româneşti. Zădărnicită de vitregia vremurilor, această idee s'a păstrat totuşi ca un fel de instinct în sufletul poporului nostru, pentru ca apoi să isbucnească odată, arătându-se mândră şi strălucitoare întregei lumi.

M. S. CAROL II Regele Românilor

Spune tot acel bătrân şi înţelept cronicar al vremurilor noastre de vitejie, că Românii nu sunt numai atâţi, câţi se văd „lăcuitori" în Moldova, ci ei trăiesc şi în „Ţara Românească" şi peste Munţi, iar învăţatul mitropolit Simion Ştefan al Ardealului, spune că el vrea ca slova lui să fie înţeleasă de toţi „Românii" de pretutindeni nu numai de cei din Ardeal.

Cine nu cunoaşte apoi înfăptuirea acestui ideal visat în sfintele noastre cărţi şi cronici, adus la îndeplinire de Marele Voevod Mihai Viteazul la 1600, când a unit sub sceptrul său Ardealul şi Moldova şi Ţara Românească.

Deşi pentru scurtă durată, acest vis de o clipă, a întărit şi mai puternic credinţa în viitorul de aur al Românilor. Odată cu vitejia şi agerimea strămoşilor în războaie, a moştenit Românul şi credinţa în unire. Iar credinţa aceasta a crescut mereu, a fost mereu cultivată prin şcoli şi biserică, până ce a prins din nou să se înfăptuiască în parte în anul 1859 când s'a votat de către divanurile ambelor ţări, Moldova şi Valachia, „sfânta şi vecinica unire a celor două

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI
Od. 14 | 6 OCT. 1934

țări surori sub sceptrul marelui Domn Al. I. Cuza.

Odată îndeplinit primul pas spre unirea cea mare, Românii au luptat mereu pentru a-și duce visul la isbândă. Spre a curma odată pentru totdeauna certurile ce se iscau mereu, ca un fel de rămășiță a veninului ce-l introdusese în sufletele boierimii noastre acea epocă de tristă pomenire a Fanarioților, fruntașii noștri de pe atunci în cultură și politică, în cap cu marele bărbat M. Kogălniceanu hotărăsc, după abdicarea lui Alexandru I. Cuza, aducerea dinastiei străine de Hohenzollern, prin persoana Prințului Carol, care la 10 Maiu 1866 pune pentru întâia oară piciorul pe pământul țării noastre ce i-a fost atât de scump în întreaga sa viață. Sub domnia acestui Rege se înfăptuesc apoi acte de mare și strălucită glorie, precum e războiul pentru independență dela 1877, ca apoi ajunsă odată independența, România unită să-și proclame cu mare solemnitate, încoronarea primului Rege al Românilor în aceeași zi sfântă și strălucită de Zece Maiu, din anul 1881.

Prima etapă din drumul spre marele ideal era îndeplinită. Trebuia de acum înainte consolidarea internă precum și întărirea armatei în care-și puseseră nădejdea Românii de pretutindeni. Era de făcut apoi pregătirea sufletească. Și acesteia i se datorește în cea mai mare parte înfăptuirea visului nostru de aur. Conduși de oameni luminați și de suflete mari cu care ne-a înzestrat Cel de sus, ne-am îndreptat inimile noastre către cer, și în școli și biserici, alături de bărbați vrednici, am căutat să ne întărim în suflete unicul mare ideal: Unirea tuturor Românilor într'un singur și mare stat.

Astfel generație după generație, a visat cu înfrigurare și a dus mai departe sfântă idee ce însuflețea întregul popor de pretutindeni. Și a sosit și ziua sfântă a Dreptății.

In anul 1914 s'a deslănțuit marele războiu european.

In acelaș an moare marele și neuitatul Rege Carol I căruia îi urmează la Domnie Regele Ferdinand. România era pusă la o grea și ultimă încercare. Cuprinsă între două mari puteri, Rusia și Austria, ea era mereu asaltată mai ales de Austria, să intre în războiu. După doi de înfrigurată așteptare guvernul României, care încheiase un tratat de alianță cu puterile „Înțelegerii" pornește războiul la 15 August 1916. De nedescris a fost elanul și entuziasmul cu care s'au arătat trupele române peste Carpați, trecând munții, cucucerind în două săptămâni a treia parte din Ardeal. Trupele noastre, puține la număr și fără pregătire, au fost însă copleșite de numărul Austriacilor, Ungurilor și mai ales al Germanilor cari sub comanda generalului Machensen și a gen. von Falkenheyn, au pornit ofensiva contra noastră; atunci am fost siliți să ne retragem.

Sprijiniți numai de forțele noastre proprii, părăsiți de Ruși cari, lași și imbecili, ne-au trădat din toate părțile, am dus întreg calvarul suferinței până la capăt, așa precum l-a dus Crist pe muntele chinurilor. Armata și națiia noastră a fost copleșită, invadată, batjocorită prădată și schingiuită, dar n'a fost îngenunchiată. Frunțile noastre au stat tot sus și mândre, nu s'au plecat în fața puhoaielor și hoardelor. Imbărbătați de marii conducători, ostașii țineau piept unei armate de zeci ori mai superioară și în forțe și în pregătire. Ziua se luptau și noaptea se retrăgeau.

In această retragere, fiecare colț de pământ, fiecare glie a fost stropită cu sânge de martir. Pe valea Oltului, a Jiului, la Argeș, pe Ialomița s'au dat lupte crâncene și pline de eroism. Înșiși copii cei mai distinși ai armatei noastre, generalii eroi Prapaporgescu și Dragalina, cad jertfă.

Frontul odată stabilit la Siret, armata noastră ia din nou ofensiva și înfrânge definitiv înaintarea dușmanului la Mărășești și Oituz. Dar Rușii aliați cu noi, încheie pe ascuns pacea trădării. Armata lor e cuprinsă de anarhie, părăsește frontul, distrugând tot ce întâlneau în cale. Aveam acum doi dușmani, Rușii-pacoste neașteptată în țară și inamicul pe un front de 2500 km.

Dar am știut să rezistăm și noi și frații noștri de peste hotare, în toate împrejurările: Moldovenii basarabeni din armata rusă, se organizează în corp național. Ei alcătuesc „Sfatul țării"; la 24 Ianuarie 1918 se declară republică independentă și apoi la 27 Martie fac unirea pe veci cu Patria mumă. Incolțiți mereu din toate părțile, Românii capitulează impunându-li-se în Aprilie 1918 pacea dela Buftea și București. Ajutați însă de aliații, cari înaintează dinspre sud, în frunte cu generalul Berthelot, Românii sfarmă din nou jugul și ocupă cu triumf Bucureștiul părăsit de Germani.

In acest timp Românii ardeleni, prin adunarea dela Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 se unesc pe veci cu Patria mumă, lucru ce-l făcuseră și frații români din Bucovina la 15 Noembrie a aceluiaș an. Visul secular spre care au tins mereu strămoșii și pentru care au murit atâția martiri era împlinit.

Sfânta și mult așteptată unire a fost pecetluită apoi pe veci la 15 Octombrie 1922, prin încoronarea ca prim rege al tuturor Românilor, a Regelui Ferdinand și a Reginei Maria, sărbătorită la Alba-Iulia, străvechea cetate a Daciei Romane și a gloriei lui Mihai Viteazul. Acestea sunt faptele măreție care au creat România de astăzi și a căror amintire o sărbătorim în ziua de zece Maiu.

Zece Maiu în vieața strămoșilor a fost simbolul unirii. Zece Maiu în vieața noastră este amintirea marilor evenimente și prăznuirea acestei amintiri precum și a eroilor ce s'au jertfit pentru noi. Zece Maiu ne pune în suflete nădejdi nouă în

viitorul neamului şi ne îndeamnă ca să luptăm pentru ridicarea noastră culturală şi morală.

Zece Maiu ne mai spune ca strânşi uniţi în jurul vrednicului nostru Rege M. S. Carol II, să nu încetăm de a lupta cu dragoste de ţară, să nu cedăm nimic din ce ne este lăsat ca moştenire, căutând a ne întări în credinţă şi a ne uni în cugete, încât orice vremuri ar veni, noi să fim pregătiţi şi oţeliţi.

Gh. N. Cârţu
Directorul Şcolii Normale—Bălţi.

Ideea morţii în poeziile lui Eminescu

Inevitabilul termen pus existenţei noastre, înscris dela naştere în însăşi fragila noastră structură, aduce prin taina de neînlăturat ce o suscită, o temă obsedantă cugetării şi un motiv pasionant artei.

Măreţia morţii nu este o simplă vorbă: această reintegrare în infinit după o extrem de efemeră separaţie (căci orice întruchipare este o limitare) impresionează în mod deosebit conştiinţa umană, care simte intuitiv că s'a petrecut ceva mai presus de înţelegerea ei. Discontinuitatea momentană trebue să se închine permanenţei şi continuităţii.

Deşi pare paradoxal, dar viaţa este un perpetuu omagiu adus morţii; prin manifestările ei superioare vieţuirea îşi recunoaşte rolul secund; nu există eroism, care să nu poarte pecetea morţii: martiriul pentru sfinţi, vitejia pentru ostaşi; cucerirea adevărului pentru oamenii de ştiinţă. Cunoaşterea, sentimentele şi voinţa trebue să-şi împletească din ramură de cipru întunecat, cununa gloriei lor. Realizarea chiar incompletă a definitivului se plăteşte cu preţ de sânge. In treacăt vorbind, suntem obligaţi să menţionăm că acest adevăr suprem a fost descifrat de creştinism. Considerând viaţa pământeană ca o pregătire pentru ce va urma după moarte, religia milei şi iubirii şi-a pus temeiurile în consacrarea divină a morţii, care n'a putut fi înfrântă decât prin ea însăşi.

Ideea morţii, de al cărei înţeles tragic n'a fost gânditor sau poet să nu se preocupe, a îmbrăcat la Eminescu accente şi forme ridicate pe înălţimi ameţitoare.

După cum vom vedea, moartea nu este privită în opera acestuia, totdeauna prin aceeaşi prismă.

Dar nici n'ar fi fost posibil altfel, cine zice poezie, presupune şi variabilitate. Inconsecvenţa este o condiţie a poeziei, întrucât aceasta reflectează jocul capricios al stărilor de suflet schimbătoare. A căuta consecvenţă în versurile unui scriitor înseamnă a face abstracţie de latura afectivă-substanţă de bază a creaţiei poetice, cu atât mai vie cu cât e mai contrastantă. Gata deopotrivă la binecuvântări şi imprecaţii, poetului i se cere un singur lucru: să te facă să simţi ceeace a simţit el. Aceasta o găsim din plin la Eminescu.

Consecvenţa trebue căutată în altă parte: în gândirea formulată ca atare (şi articolele politice—sociale, scânteetoare de înţelepciune şi de previziune stau mărturie), în viaţă (şi Eminescu a fost un exemplu rar de caracter).

Din evoluţia concepţiilor poetice se desprind la Eminescu patru moduri de a privi moartea.

Intâia atitudine în faţa sfârşitului irevocabil este revolta. Prima tinereţe nici nu poate primi, cu toată evidenţa, posibilitatea unei dispariţii. Isvoarele vieţii par de nesecat, te simţi aşa de plin de sevă, că nu eşti în stare să-ţi imaginezi o încetare a bogatului aflux de energie, care face din existenţă un veşnic cântec. Şi totuşi uneori, împotriva acestei stări de suflet subiective, un destin implacabil te readuce la realitate: trăsnetul morţii cade tocmai pe copacii cei mai tineri, fremătători cu o clipă mai înainte de viaţă şi de voioşie. Sufletul neîncercat de îndărătniceşte să nu accepte absurditatea unei asemeni sguduitoare întâmplări:

„Şi când mori, să vezi că 'n lume vieţuit—ai înzădar,
O astfel de moarte-i iadul"...

„Au moartea ta, înger, la ce fu să fie?"
(Mortua est)

Atare prăbuşire din cerul iluziei veşniciei, tocmai atunci când credeai cu intensitate în esenţa ta nemuritoare, nu trece fără a nu clătina tot ce-ţi închipuiai despre lume. Dacă viaţă ta ţine aşa de scurt timp, de ce să n'o consideri numai o părere, o clipă suspendată între două neanturi, un vis fără de rost? Trăind într'o lume de aparenţe, nimicnicia este de preferat minciunii.

Poezia **Mortua est** înfăţişează şi alte teme, contradictorii, cari cuprind în sine germenul unor desvoltări ulterioare. Se poate face aici o apropiere între gândirea plasticizată de Eminescu şi sistemul de cugetare schopenhauerian. La acest filosof ca şi la Eminescu, lumea aparenţelor, lumea fenomenală, despre care vorbise Imanuel Kant, tinde să anihileze lumea numenului.

Odată cu reflexia asupra morţii vine şi împăcarea. Te reculegi, te resemnezi să mori când ţi se oferă dulcea răsplată a iubirii (**Inger şi demon; Despărţire**), sau dacă toate dorurile ţi-au fost împlinite. Nu-ţi mai repugnă gândul sfârşitului, când existenţa şi-a desfăşurat în întregime gama realizărilor: „Nimeni de-a plânge n'are, el viaţa şi a trăit (**Impărat şi proletar**). In această alternativă din urmă (ireală pentru Eminescu), moartea nu mai este odioasă, din contra „un înger cu părul blond şi des" (**Ibidem**).

Dacă existenţa ta e un lanţ nesfârşit de deceptii cari te-au pustiit, te-au făcut altul, înaintea stingerii fizice, te poate aştepta ceva mai dureros, stingerea morală, înstrăinarea de tine însuţi (**Melancolie**). Suferinţa constitue o continuă iniţiere în misterul morţii, ea te învaţă a muri (**Odă**). Durerea însă, poate fi înlăturată, totul e să ajungi la adevărata cale spre moarte, la împietrire. (**Rugăciunea unui dac**). Indiferenţa totală faţă de vicisitudinile lumii poartă un puternic colorit budist, fără ca această concepţie să fie îmbrăţişată de poet în întregimea ei. Eminescu recunoaşte alături de Schopenhaner că dorinţa este izvorul tuturor nefericirilor şi ca o consecinţă logică, dorinţa trebue înăbuşită (**Glosa**). De aici încolo cei doi gânditori se despart de budism, prin interpretarea cu totul personală pe care o dau Nirvanei.

La budism, după eliberarea de jugul dorinţelor ajungi urcând diferite trepte până la Nirvana, fericirea supremă, realizabilă pe pământ, o linişte absolută obţinută prin reflexiune.

La Eminescu, Nirvana e „stingere eternă" în care ai să „dispari fără de urmă" (**Rugăciune unui dac**). Astfel se conturează cea de-a treia atitudine eminesciană, fază tranzitorie către concepţia fundamentală —faza indiferenţii faţă de moarte.

Când vezi că sfârşitul e destinul tuturora, prinzi să-l priveşti aequo animo şi nu te mai impresionează dureros cruzimea lui. Cugetarea are darul de a tempera bucuriile ca şi durerile, moartea cercetată cu ochii minţii prinde a fi oarecum înţeleasă (Scrisoarea I). Eminescu reeditează deastădată într'o formă originală, cu adaosuri geniale ce-i aparţin gândirea lui Horaţiu din epoca epicureană (compară versurile: „Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas Regumque turris... (**Oda IV Cartea I**)

„Divesne prisco natus ab Inacho
Nil interest an pauper et infima
De gente sub divo moreris,
Victima nil miserantis Orei:
Omnes eodem cogimur, omnium
Versatur urna serius ocius
Sors exitura et nos in aeternum
Exilium impositura cumbae".

(**Oda III Cartea II**) cu stihurile eminesciene:

Vezi un rege ce'mpânzeşte globu'n planuri pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abia cuget'un sărac
Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii,
Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii...

Bineînţeles acesta-i numai un motiv din Scrisoarea I, integrat într'o ordine de idei care n'are nimic de-a face cu îndemnurile hedoniste pornite dela Horaţiu.

Nepăsarea arborată de Eminescu a fost ceva imaginativ, o prefaţă pentru atitudinea lui de maturitate, moartea considerată ca o binecuvântare.

După ce avânturile s'au sfărâmat de stânca nemerniciei, iar floarea firavă a nădejdii s'a ofilit, după ce sufletul şi-a ars untdelemnul candelei sfinte în vârtejul pasiunilor copleşitoare ca să ajungă răstignit pe crucea suferinţelor nehărmurite, când ai pătruns cu privirile gândului până în zările cele mai îndepărtate şi peste tot ai citit zădărnicie, o singură năzuinţă îţi mai rămâne, o singură speranţă, un singur dor: pacea eternă a morţii.

„Când totu—mi pare veşted, căzut şi uniform. Sunt însetat de somnul pământului s'adorm!" exclamă poetul Eminescu în **Apari să dai lumină**.

(Strigătul acesta al oboselii de viaţă, răsună aproape în aceiaşi termini la **Moïse** de Alfred de Vigny: Laissez moi m'endormir du sommeil de la tere!)

Evocarea mângâietorului repaos din urmă ce repetă ca un leitmotiv depe o culme pe alta a poeziei eminesciene. Se identifică până acolo cu Eminescu, încât îi dictează anumite preferinţe. Semnificativ din acest punct de vedere este faptul, că poetul nostru traduce **Foaia veştedă** de Lenau, al cărei sfârşit e aşa de eminescian:

„Moartea vindec, orice rană—Când la patime repaos".

Când chemi moartea ca o alinare a tuturor suferinţelor, nu mai este loc pentru nemurire. Ce poate fi mai absurd sau perspectivă mai îngrozitoare decât să reiai dela capăt, calvarul pe care i-ai mai îndurat odată? Gândul reînnoirii postume trebue îndepărtat asemeni viselor rele, din faţa cărora fuge înspăimântată amintirea. Moartea balsam pentru noianul durerilor—trebuie să fie absolută. Stingere definitivă fără trezire posibilă. In starea de suflet sugerată de Eminescu, reînvierea nu are ce căuta, chiar dacă ar aduce numai bucurii.

Nici nemurirea sub altă formă decât prelungirea existenţii tale ca individualitate spirituală după moarte, nu are mai multă valoare. Imortalizarea numelui tău, a simţămintelor şi ideilor tale este o amăgire pe care vânturile timpului o spulberă (Scrisoarea I). Ce păstrăm noi din moştenirea cugetelor celor ce ne-au precedat şi pentru câtă vreme?

E inutil să mai luptăm împotriva dispariţiei: însăşi lumea se îndreaptă spre neant.

Radicalismul poziţiei luate de Eminescu faţă de moarte (relativ şi el dacă ţinem seama de unele pasagii din **Luceafărul**, ca să nu citâm din postume) este un corolar al „pesimismului" teoretic, atribuit acestui poet.

De fapt, reflexiile lui pline de melancolie sunt o realizare a tragicului, cea mai profundă coardă a harfei estetice. Când va fi vorba însă, de viaţa trăită şi nu obiect de artă, Eminescul pasivităţii din poezie devine credinciosul mistic şi apologetul faptei închinate mai binelui. Sunt două aspecte antinomice în aparenţă—cari conturează în îmbinarea lor personalitatea cea mai genială, cunoscută vreodată etnicităţii noastre.

Petru Stati.

Folklor Basarabean

colectat de NICOLAI PALAMARU

La Moscali

Frunzîşoară trei granate,
Of! măi vere şi măi frate,
Impăratu'ne desparte
Şi ne duce'n loc departe,
Unde n'am soră nici frate
Nici măicuţă cu dreptate.

Dorul de mamă

Frunzîşoară de orez,
Ce plângi mamă când mă vezi?
Las'că-i plânge când m'oi duce
De-oi fi dus şi n'oi veni,
Să văd cine m'a dori:
Fraţii ori surorile
Ori câmpul cu florile.

CÂNTEC

Frunzîşoară poamă neagră,
Cine trece tot mă'ntreabă:
Ce-am slăbit aşa de grabă?
Eu le spun de ce-am slăbit,
C'am fost tânăr şi-am iubit.
Şi-am iubit o dulce floare
Cu cosiţe bălăioare
Revărsate jos pe spate,
De m'au dus din sănătate

Mândra

Dau-ar Dumnezeu ce ar da:
Două zile drept una,
Eu aştept Duminica
Să pun şaua pe murga
Să mă duc la Hirova,
Să mă uit la mândra mea
Cum culege cânepa.
O culege şi-o alege
Şi cu ochii mă petrece.
Eu mă fac a şuera,
Ea se face-a mă chema;
Eu mă fac a mă porni,
Ea se face-a mă potti.

Cântec de dor

Frunzuşoară fir de linte,
Mai ţii tu, mândruţă, minte
Dintr'a noastre trei cuvinte
C'au rămas neisprăvite?
Dacă-a fi şi-om mai trăi,
Mândră, noi le-om isprăvi;
Dacă-a fi şi om muri,
Pe sicriu la cap le-om scri
Şi le-om scri pe-un stâlp de piatră,
Le-a citi o lume toată:
Le-or citi din nemurele
Şi se vor umplea de jele
Pentru două floricele.

CLAR DE LUNĂ

In noaptea de Maiu

In liniştea nopţii cu lună
Păşeam înspre tine cu drag
Şi doru-mi pe vremuri pribeag
Voia o poveste să-ţi spună.

Poveste cântată în gând
In nopţi semănate cu stele
Când toate visările mele
In lăcrimi sclipeau tremurând

Am stat aşteptându-te afară
In noaptea senină-de Maiu,
Privind la al boltilor craiu,
Cu inima tristă şi-amară.

Şi toate visările mele
Urzite în noaptea cu lună,
Au fost hărăzite s'apună
In noaptea aceea cu stele.

Căci tu n'ai venit. Mai pe urmă
Când luna tăcută apuse,
Incet în spre casă mă duse
Aceeaşi himerică urmă.

•

Noapte de Septembrie

Peste fire se aşterne pacea sfântă a tăcerii;
Brazii freamată alene în lumina înserării;
Unda râului rosteşte şoapte dulci în limba ei
Şi'n lumina fermecată, sboară galeş funigei.

Brazii conturaţi în umbre, uriaşi din basme par,
Unduind ale lor creste, şopotesc duios şi rar;
Noaptea-i înveleşte'n vrajă, e o umbră de mister
Scobortă ca'n poveste, dintr'un colţ senin de cer

Şi pârâul gângureşte printre pietrele-argintate,
Mângâiat de raza lunei, care'n taină unda-i bate
Iar din murmurul ce iese, de sub unda-i aurită,
Se închiagă o poveste de departe, negrăită.

Luna'n vale, blândă trece şi surâde printre stele
Risipind în mii de raze străluciri de mărgărele.
Stelele în dans de zâne îşi dau mâinele, se prind
La un loc cu nouraşii sclipitori şi horă'ntind.

Câte-o stea tresaltă iute, apoi pică şi se stinge
Pare-o lacrimă când cade dintr'un ochiu, ce-'n taină plânge
Se rostogoleşte iute pe cărarea lungă-a zării.
Care suflet este astăzi, hrăzit să-l dăm uitării?

Linişte. Nu se aude nici-o frunză cum foşneşte.
Totul doarme, chiar pârâul parcă nu mai şopoteşte.
Doar lumina blândei lune, pare-o candela'n veghere
Ce trimite raze blonde, ca o ultimă tăcere.

•

SONET

Pe cer în calda zi de primăvară,
Privind duios un răsărit de soare,
Mi-a picurat în suflet sărbătoare,
Dar soarele pieri în fapt de seară.

Aşa, parfumul tău de albă floare
Mă prinse'n mreaja lui întâia oară.
Senina ta privire de fecioară
Mi-a aminiii o zi strălucitoare.

Pe-un drum de flori păşeam fără de ştire,
Cântând cu veselie lângă tine
Şi îngânând cuvinte de iubire.

Atunci în clipele de vrajă pline
Când inima tresaltă de simţire,
Eu am uitat c'apusul seara vine.

•

SONET

Tu râzi când spun cuvinte de iubire,
Zâmbeşti frumos în clipe de-alintare
Şi nu'nţelegi că sufletul mă doare,
Când tu mă ierţi mereu şi în neştire.

Zâmbeşti când eu schitez o desmierdare
Şi plângi când îţi vorbesc de fericire.
Ce grandios contrast e'n a ta fire!
Cât uiţi de iute clipele-amare!

. . . . . .

Te-am strâns în braţe ti-am şoptit fierbinte,
O vorbă de iubire-o scântee.
Ai râs, ai plâns, m'ai ascultat cuminte.

Apoi, săltând vloae'ndans de fee,
Tu înţelegi că dragostea-mi nu minte.
Şi râzi mereu şi plângi, căci eşti femee!

•

SONET

In vieaţa asta tristă şi'nnorată
Tremurător apar sclipiri de stele,
Impletituri de cântece rebele
Cu scânteieri din lumea de altă dată.

Şi, cum pe flori în boabe de mărgele
Scântele o mireasmă'nbălsămată,
Aşa şi clipa ce va fi uitată
Va risipi parfum de viorele.

Atunci pierdut în umbra care trece
Te vei gândi c'ai străbătut o clipă
Pe care niciodată'n noaptea rece

N'ai s'o mai vezi cum iarăşi se'nfiripă!
Căci marea vieţii tristă, va să'nnece
Un strop purtat pe a gândului aripă.

Miron Holban

Calea noastră spre desăvârșire: cartea.

Evoluții cărții se confundă cu însăși desvoltarea omeniri. Dacă prin vorbire omul s'a ridicat deasupra celorlalte animale, prin scris el pune bazele culturii, care îl face, de fapt, regele creației.

Perioada preistorică are o notă caracterică: lipsa scrisului. Omul intră în istorie deabia atunci când cugetarea lui este fixată direct, prin exprimare scr să, care arată fazele evoluției lui, viitorimii.

Inceputul scrisului a fost chinuit; acesta se încearcă în mod grosolan să exprime prin desen, realitatea. Rădăcinile acestui alfabet primitiv pot fi urmărite până în adâncurile cavernelor, când omul scrijela pe pereți, chipuri de ființe ce l-au impresionat în mod deosebit sau îi erau familiare. Cam tot așa este la origine scrisul hieroglific introdus, pare-se, de Egipteni. Mai târziu semnele hieroglifice, devenind simbolice, se emancipează de semnificația lor brută, concretă și capătă o accepțiune abstractă. Aceeași evoluție o urmează și scrierea pictografică dela Chinezi. Figurile devin treptat scheme, care ajung, la alte popoare, îmbinări de linii geometrice pur și simplu, ca semne reprezentative întâi a cuvintelor, apoi a snnetelor, Chiar dela început scrisul are caracter de păstrător al cunoștințelor achiziționate de generațiile trecute, spre folosirea urmașilor.

Un pas uriaș le-a făcut scrisul trecând dela stadiul de inscripție săpată în piatră ori cărămidă, la însemnările zugrăvite pe foi de pergament sau papirus.

Perfecționarea meterialului de scris, mobilitatea și micul volum ce-l ocupă acum, facilitează popularizarea cunoștințelor dobândite.

Papirusul mai ales inlesnește circulația ideilor, fiind lesne de procurat. N'are bineînțeles, tăria pergamentului, dar este accesibil într'un grad mai mare.

Primele cărți, dacă pot fi numite astfel, nefiind broșate, erau niște suluri de papirus, cari se desfășurau pentru a fi citite. (De unde termenul latin de volumen). Cartea nu era la îndemâna tuturor, totuși loc Grecii vechi și la Romani apar cei dintâi librari (Primele biblioteci fuseseră cunoscute de Chaldo-asirieni). Sclavi specializați reproduceau în mii de copii scrise de mâna lor, operele demne de a fi cunoscute marelui public.

Oamenii nobili sau avuți căutau să se distingă de poporul de rând, și prin înălțimea culturii lor.

Datorită rarității manuscriselor, de multeori citirea acestora se făcea în comun. Mai mult decât discuțiile, cărțile răspândesc comorile înțelepciunii și frumosului greco-roman.

Cartea ajunsese la așa de mare prețuire, încât nu e de mirare, că biblioteca din Alexandria distrusă de fanatismul orb al arabilor cuprindea circa 400000 volume. Arderea acestei biblioteci constitue o enormă greșală, căci înțelepciunea nu poate fi taxată drept păgânism, probă însiși Arabii, cari încearcă mai târziu să reiee firul rupt al filosofiei grecești, recurgând la luminile lui Aristotel.

In Evul Mediul cărțile prind să capete înfățișarea de azi. Au scoarțe, cari închid între ele un număr anumit de foi. Astfel devin mai comode. In locul copietorilor de manuscrise apare timid de tot la început, tiparul, Fiecare față trebuia sculptată în lemn (xilografie) ceeace reclamă o muncă titanică pentru tipărirea unei cărți. Asemenea volume erau enorm de scumpe și firește, extrem de rare. In unele mănăstiri din apus, cărțile mai prețioase erau legate cu lanț, ca să nu dispară!

Odată cu invenția literelor mobile, legată de numele marelui Gutenberg (1450?) și a fabricării hârtiei din materii prime, ușor de procurat, (sdrențe paie și lemn), cartea se îndreaptă vertiginos spre apogeul desvoltării ei.

Ajunge să fie un bun la îndemâna tuturor.

In prezent edituri cari au tipografii dotate cu tot utilajul necesar unor întreprinderi moderne de mari proporții, revarsă zilnic milioane de volume, cari aduc contribuția diferitelor popoare la cultura umanității.

Inmulțirea extraordinară a tipăriturilor pune pe tapet problema cărții. Dacă în timpul Evului Mediu și chiar la începutul Renașterii, cărțile bune erau o raritate, în schimb lipseau în aceeași măsură și cele dăunătoare. Astăzi cartea a devenit o chestiune socială și dirijarea ei nu poate fi lăsată la voia întâmplării.

Ea agită idei, inspiră sentimente, determină acțiuni. Haina slovei tipărite împrumută subiectelor tratate, un prestigiu deosebit.

Omul din mulțime este dispus să creadă mai curând cuvântul imprimat, decât ceeace află cu auzul viu, căci tipăritura capătă un caracter impersonal și o aparență de obiectivitate.

Astfel cartea devine un agent puternic de influențare asupra societății. Cartea bună determină progresul mediului social. Ea stabilește o strânsă legătură, o continuitate între eforturile generațiilor trecute și cele ce se ridică în viitor. Păstrătoare a încercărilor îndurate, ea este un rezervoriu imens de cunoștinți și de fapte realizate în decurs de milenii. Niciodată o biată existență omenească nu ar ajunge, să le trăiască măcar în parte, dacă nu le-ar afla deagata în aceste condensări de experiențe.

Cartea îmbogățește actualitatea cu toată moștenirea trecutului. Indispensabilă omului de știință, trebue să devie un aliment necesar, ca apa și aerul, bunăoară, pentru orice ființă umană. Cartea lămurește perspectivele, lărgește orizonturile, ajută la făurirea și împlinirea idealurilor existenții noastre, orientându-ne în lumea circuitului nostru de viață.

Ca desfătare, cartea ne procură plăceri de o esență superioară. Cine nu citește nimic, trăiește o singură viață. Cel care citește intens, trăiește de infinit mai multe ori: fiecare carte genială îl face

să se transpună în cadrul unei alte existenţe.

Un asemenea om înţelege cu mult mai profund scăderile şi calităţile bune ale semenilor săi, ştiind ce să le ierte şi cum să-i înalţe către un tip mai superior de umanitate.

In timpuri de restriste, cartea este cel mai statornic prieten. Multora chiar le-a arătat calea spre mântuire. Sunt cărţi, ce constitue o adevărată răspântie în viaţa unora din cei mai de seamă reprezentanţi ai omenirii. Mărturiile lor stau dovadă vie a măreţiei urmărilor ce le poate avea lumina cuprinsă într'o carte.

Dar orice om poate să ceară un sprijin cărţii şi să afle consolare pentru desnădejdile şi chinurile lui prezente. Prietenia oamenilor poate fi schimbătoare sau nu te poate însoţi pretutindeni. Cartea însă, e în stare să te urmeze în văgăuni de munţi cât şi pe o insulă pustie, fără ca alinarea ei să-ţi fie refuzată vreodată, ba din contra, ţi se dăruie cu profuziune.

Cartea bună este un fericit corectiv moral. Ea te abate dela animalicele tendinţi ale vieţii instinctuale, prin aducerea vieţii reflexive pe primul plan de preocupare.

John Ruskin, apreciatul estetician englez, relifează admirabil magică putere a cărţii, denumind-o poartă fermecată deschisă spre alte lumi, unde ai prilejul minunat de a sta de vorbă cu spiritele cele mai înalte ale umanităţii în tot ce au ele mai ales.

Acest profund gânditor nu se sfieşte să considere cartea un adevărat tezaur, pe care nici comorile fabuloase ale Perşilor nu-l pot întrece.

Din nefericire, cartea este o sabie cu două tăiuşuri: pe cât de preţioasă e cartea bună, în lupta pentru cauza progresului, pe atât de funestă e înrâuririrea cărţilor rele.

Cartea rea e tristul apanagiu al timpurilor noastre. Ieşită din teascul unor edituri, cari dintr'o excesivă sete materialistă de câştig nu se dau îndărăt dela răspândirea celor mai imunde elucubraţii, cartea rea nărue şi puţina licărire de bunătate ce mai stărue în şubreda alcătuire a sufletului modern.

Dealtfel, mai repede prind influenţele nefaste decât îndemnurile binefăcătoare.

E în natura lumii să fie aşa. Principiul căderii lucrurilor îşi găseşte o aplicare universală; se întâlneşte deopotriva şi la corpurile fizice şi în lumea sufletească. Ce greu urci muntele, cu povara în spate şi cât de iute nu te rostogleşte în hăul prăpastiei!

Pe cât de trudnică este ascensiunea morală, pe atât de lesnicioasă e prăbuşirea. Strădania ta de decenii se poate risipi pentru deapururi sorbită de bezna unei clipe de rătăcire. Pierzarea-i o pantă abruptă de abis, spre care te împinge forţa din ce în ce mai accelerată a instinctelor înnebunite.

Cartea rea poate întoarce pe om, cu milenii, zeci de mii şi sute de mii de ani înapoi, la timpul când trona peste tot, ferocitatea primitivă.

Cartea care face din tâlhar, o figură simpatică şi din asasin, un erou, conţine întrânsa mai multă otravă decât fiola cu toxicul cel mai distructiv. In special, vârsta critică are de suferit depe urma acestei înveninări: individul neformat încă deplin şi nesupraveghiat deajuns, caută adeseori să pună în practică ceeace a citit.

Cartea rea ucide gustul de muncă cinstită, căci înfăţişează numeroase cazuri de îmbogăţire rapidă datorite hazardului sau „combinaţiilor" îndrăzneţe dacă nu criminale. Câţi puberi şi adolescenţi nu visează, îndemnaţi de lectura scrierilor pernicioase, lovitura de graţie, care să-i dispenseze de a mai munci în restul vieţii: fetele pe neghiobul ce-şi pune odată cu inima şi milioanele la picioarele adoratei; băieţii, aventurile extraordinare unde lipsa de scrupule duce la noroc.

E destul să încolţească blestemata sete de lux şi pofta nesăbuită după o existenţă fără de griji, ca să se aştearnă drum neted spre corupţie, escrocherie, fraudă şi asasinat.

Fără de exagerare se poate spune deci, despre cărţile rele, că sunt scrise mai mult cu valuri de sânge decât de cerneală. In faţa unei asemeni primejdii crescânde, societatea trebue să ia măsurile cele mai drastice, mergând până la reînfiinţarea rugurilor pentru maculatura fatală, de va fi nevoie.

Iar când nu va avea înainte pseudo - strălucirea, publicaţiilor pângăritoare, deabia atunci adevărata carte îşi va lua avântul meritat, instaurând peste tot curăţia, cultul faptelor morale, înălţarea sufletească a spiritului de sacrificiu. Nu trebue să uităm un lucru: ridicarea unui neam nu este posibilă fără piatra de temelie pusă de cartea cea bună — vehiculul culturii, căci un popor a însemnat şi înseamnă ceva în istorie, atât cât e contribuţia lui culturală adusă umanităţii. Iar prin umanitate se trăieşte astfel, neamul.

Petru Stati

Poetul Panait Cerna şi Basarabia

S'ar părea oarecum paradoxală apropierea acestor două nume.

Există înadevăr un motiv care să justifice speculaţia acestei chestiuni?

Cercetând opera lui Panait Cerna, răspunsul e afirmativ.

Numele poetului fericirii umane, s'a făcut legat de acela al Basarabiei prin poezia „**După un veac**", scrisă cu prilejul sărbătoririi unui centenar dela răpirea Moldovei dintre Prut şi Nistru.

Evenimentul acesta a sguduit profund sufletul lui Cerna, în care durerile şi bucuriile neamului au avut răsunet puternic.

Simţământul de adâncă revoltă împotriva fărădelegii, răsare în versuri dure, pline de energie, încât par să fie bice de foc trase peste trupul colosului dela Nord.

Călău cucernic...!

—spune Cerna confundându-se cu însăşi fiinţa Patriei

Nu te făli atât că eşti puternic—
Nu-l încerca pe Dumnezeu!
Din ghiara morţii te-am scăpat odată,
Ş'am cunoscut atunci a lumii plată:
Infipt-ai ghiara'n mine şi mai greu!

Dintre surori şi druşte tinerele,
Pe cea mai mândră fată-a horei mele
—Ce frumoasă personificare a Basarabiei!—
Cu braţ păgân ai deslipit-o tu...

Şi mândra fată cu *„trupu-i de zăpadă"*, rămâne înstrăinată. Anii trec, iar Crivăţ cel turbat, de bucuria împlinirii unui veac, chiamă lumea la serbare:

Iată-l sosind pe rând-pe ei, ce-i doare?
Ostaşi în fir şi preoţi cu odoare...

Sărbătoarea însă-i sumbră. N'ajunge strălucirea ţinutei muscăleşti, căci oaspele cele mai scump n'a vrut să vină:

Dreptatea cea cu ochiul neîndurat.

Ţinând în mână a neamurilor carte, ea visează să'ntoarcă vremurile înapoi... Şi ce măreţe vremuri;

Il vede'n văi pe Dragos, după bour—
In urma lui norodul, vajnic nour,
Tot creşte, ca dintr'un etern izvor:
Vin Domnii, vin arcaşii, vin păstorii,
Şi vin domniţe rumene ca zorii —
Iar cântecul înseamnă drumul lor...

Cu drag pământul îşi primeşte—aleşii!
Ici fug, abia scăpându-şi craii, Leşii,
Colo se'ntoarnă trist un împărat,
Iar călăreţi pletoşi, gonind tătarii,
Şi-adăpă'n scurtul lor popas fugarii
La gura Nistrului împurpurat...

Iar astăzi? Astăzi ţărâna sfinţită de voievozi moldavi, geme sub copita muscălească, iar fiii ei n'au voie să jelească, ci trebuie să cânte şi să strige că-s fericiţi când li se fură graiul cel plin de zâmbet şi suferinţi.

La gândul acesta, crăiasa se înfioară. Intrând ca viforul în sală, ea strigă către mesenii cari stau înmărmuriţi şi muţi ca nişte statui:

„Venit-am să ciocnesc şi eu!"

Apoi, mânia ei nu cunoaşte margini:

In ţândări cad pahare spumoase,
Şi'n zvon adânc de glasuri furtunoase
Palate şi cetăţi se dau afund...
Vii flamuri fulgerele desfăşoară,
Şi munţi şi văi şi piepturi mii răspund...
Şi iar se mută pietrele'n hotare—
Iar trec străjeri moldavi în goană mare
De-a-lungul Nistrului până la guri.

* * *

Aceasta este tema primei părţi a poeziei mai sus citată. Era mai nimerit ca versurile să se termine aici, cu ideea triumfului dreptăţii.

Poetul însă, poate de teama unei profetizări deşarte, suspină cu durere:

O visuri! visuri! amăgiri divine...
Trecutu-i mort-trecutul nu mai vine!
Sfărmat e cuibul de vulturi!

Şi atunci nu-i rămâne decât să plângă soarta Moldovei răstignite:

Moldova mea, Moldova mea iubită,
Ce judecată-a lumii, ce ursită,
Te-a răstignit între tâlhari?

— — — — — — — —

Cât sânge-a curs d'n coasta ta rănită,
De când sfârâmătorul de tătari,
Lăsând pământul să mai hodinească,
S'a 'nfăşurat în haina-i ostăşească
Şi s'a culcat la Putna în altar...!

Cerna însă dă şi acestei părţi, toată amploarea, sfârşind prin chemarea Providenţei:

Tu, Doamne-al stavil! Duh ce n'are nume—
Tu, care-al vrut să fim şi noi pe lume,
Nu'ntoarce dela noi auzul tău!

— — — — — — — —

In ziua'nfricoşată-a răzbunării,
Auzi-ne, tu, Doamne-al îndurării,
Incinge braţul nostru'ndoliat!
Revarsă-n el mânia ta cerească!
Fă dintre noi, o, Doamne, să pornească
O piatră pentru noul Goliat...

* * *

Acesta a fost răsunetul, pe care l-a avusărbătorirea mişeleştei răpiri a Basarabiei, în sufletul poetului depe însoritele meleaguri ale Dobrogei.

Alexandru Vicol

O VIEAŢĂ

La umbra unui nuc bătrân, apărător de focul ceresc, rezemat într'o rână de ghizdelele fântânii, palid şi „neras", cu fire ascuţite de ţepi roşii de barbă şi mustăţi, se pregătea şi astăzi ca'n atâtea rânduri, de poveste.

—„Ce ştiţi voi, măi băieţi, de unde şi cum începe vieaţa. Eu am 42 de ani şi am îmbătrânit cu zile".

Faţa i s'a aprins puţin de un zâmbet uşor, dureros.

—„Daţi-mi măi, o ţigară de „duham", un capăt măcar ...aşi, de unde?..."

O înjurătură scoasă printre dinţi, urmată de un scuipat scurt, sec, trădând o nervozitate şi patimă nestăpânită.

—„Ei, măi fraţilor, multe am mai tras de-am ajuns fără para chioară, fără strop de tutun şi'napoi acasă la la tata. Doamne iartă-mă că şi astăzi îl blastăm şi-l înjur. M'a dus odată cu popa Gavril şi cu frate-s'u Gheorghe şi cu Toader a lui Iacob, pe cari cred că-i cunoaşteţi. Am fugit, sărind din căruţă când urcam dealul Gropilor. Am mai fugit din târg şi m'a găsit pe râpă la Ştefan, rupt de foame şi oboseală. Apoi n'am mai fugit. Mă obişnuisem. Oraşul şi şcoala îmi ofereau prea multe tentaţii: minge, scăldat, bătai cu Buium şi cu Bucluc, grădinile, cu mere furate peste garduri năruite, iar dintr'a patra, serenăzi şi ibovnica. Numai carte nu puteam suferi. Învăţam mai mult în clasă din cât spuneau dascălii. Bre, stupidă meserie şi cea de „profesăr"; mereu aceeaşi prostie, roasă 'n coate, repetată cu toţi „bolânzii". N'aveam dreptate, căci nu învăţam nimic şi totuş sileam pe magistrul de declinări latineşti să mi-o dea. Şi aveam mijloace, „bogăt" de-al sili. I-am sfârmat odată ferestrele, o oglindă şi un policandru, i-am furat două capre, „vacile cu lapte ale Domnului" şi le-am dat la nişte ţigani din Şcheea. Nu ştiu dacă-l cunoaşteţi pe„ Tetea" dela

greacă, miop şi cu un ochiu de sticlă; întotdeauna când deschidea catedra să scoată cartea clasei, îi săreau drept în faţă vr'un şoarece ori vr'o broască închisă acolo din ajun. Şi de câte ori nu i-am spânzurat coadă de smeu, dindărătul hainei. Şi râzi, şi râzi. Incerca săracul să ne prindă, dar când o pornea cu degetul întins, către mine, cel vinovat, plecam capul sub bancă şi încăpea la rând mai totdeauna colegul din urmă, un băiat sfrijit şi amărît care se ţinea numai de carte.

—„Ha, deci dară mă omule, dumneta hârâieşti. Cum te chiamă... spune răpede...

—„Gheorghe", răspunse acesta odată zăpăcit.

...Abia ieşise cu mintea dintr'un aorist a lui Herodot...

—„Cum ?.....

—„Gheorghe !".....

—„Gheorghe Boul, Gheorghe Boul, deci dară o să scriu şi eu aici Gheorghe Boul".

Note rele, înscrîerea unei jumătăţi de clasă în carte, iar eu teafăr. Şi la ce toate acestea ? Pentr'un moment de hlizeală generală şi de „bravo, Solovăstre". Dar în această privinţă n'am ce mă plânge, că nici nu m'a sfătuit nimeni de bine.

Apoi după un răstimp: „Bă, deschideţi-vă ochii bine, bă! să n'ajungeţi şi voi ca mine. Măcar de nu m'ar durea urechea şi gâtul ! şi iarăşi o înjurătură revoltătoare împotriva firii şi a vieţii. „Ei, dar slavă Domnului, belelele s'au ţinut după mine gârlă. M'am dus dintr'a VII-a un an până să-mi iau „matura", din pricina unui sac cu găini. Le luase unul Marceanu dela o babă, Muniuca, o armeancă înaltă şi slabă, cu barbă şi mustăţi cărunte şi cu glas dogit de bărbat. Trebuę s'o fi cunoscut şi voi că a umblat mult timp nebună plângând pe Marcu băietu, care-i murise de meningită.

Aţinea calea băieţilor cari veneau dela şcoală, îi amăgea cu bomboane, le povestea de Marcu, apoi, când o apuca accesele, îi sgârâia şi-i lovea blestemându-i. Şi cum vă spuneam cu gâinele, c'un poliţist, unul Taute,—căruia îi furasem nişte mere 'n dungi, m'a dat pe mine ca vinovat, căci se găsise lângă portiţa gazdei sacul şi vreo zece capete de găini. Am protestat şi eu şi colegii şi o seamă din profesori, dar „Bulomai" directorul, n'a ţinut seamă. Şi aşa măi băieţi, când nu-i făcut omului să-i meargă, nu-i merge şi pace....

—Dar, daţi-mi o ţigară că mor." Şi iar înjurătura adresată norocului şi plesnitura scuipatului sforţat printre dinţi c'un dispreţ de boem.

„I-aşa cum mă vedeţi, nu regret nimic din ce-am făcut şi păţit, decât primul pas: „dusul la şcoală." Uite fratemi 'u Grigore, gospodar în toată regula: copii, pământ deajuns, linişte; şi eu? la un pripalău fără drum, fără cărare şi fără căpătâiu. Măcar de m'aş fi ţinut de biata Catrina.... hei, d'ai poveste lungă".

—„Spune-o, bădie, spune-o", se ruga un băiat microşcovan şi îndesat, să fi tot fost cam dintr'a V-a cu bondiţa, cu prim ţesut şi cu flori cu spice de grâu pe ea.

—„Ţigara, ţigara, nu ştiţi voi ce-i dorul de-o ţigară, când n'o ai şi n'o găseşti la vreme." Ne-am repezit cu toţii şi i-am adus-o dela Adam Covaciul, Neamţul cela aplecat de şale care-şi bătea ilăul scuipând şi el printre dinţi strengăreşte. Cu o patimă bestială o aprinse trăgând în adâncul măruntaielor fumul iute şi înnecăcios de tutun de calitatea III-a. Ochii îi lăcrămară, probabil de plăcere; se văită puţin de urechea stângă, apoi luminat ca de-o fericire nouă şi neaşteptată, începu: „Catrina, măi băieţi, a fost jumătate din viaţa mea. Eram „şcoleri" şi ea ţărancă simplă, fata nânaşului care m'o botezat. Nu-ţi fi cunoscând-o, că s'a măritat de mult, în satul Gemene, la munte. Am umblat cu ea la şcoală. Dintr'a V-a „poporală", umblam împreună.

Avea ceva în ţinuta ei, în chipul ei ce te robea. Ochii adânci, negri ca murele depe luncă şi întotdeauna tremura ceva în adâncul lor, o patimă mare şi neştiută. Eram „septiman" şi n'o puteam uita. Se făcuse înaltă, plinuţă, cu acelaş tremur şi aceleaşi chemări în priviri. Venea în toată Joia la târg. Cu basmaua legată strengăreşte, în camaşă cu altiţe aurii şi cu catrinţa numai fir cu vrâste verzui, nu era fată mai frumoasă nici în sat nici în târg. Eu mă strecuram binişor dela ultima lecţie, descoperit mai întotdeauna de ceilalţi cari îmi strigau cu alaiu că mi-a venit mândra, o întâlneam lângă colţul Ghimnaziului. Cu coşercuţa cu plăcinte cu brânză şi cu fiorul dragostei pe buze, întotdeauna o „petreceam" până departe dincolo de podu, Orenilor. Se legase între noi a dragoste vehementă şi primejdioasă. Deşi fată cu stare, amândoi plănuisem să plecăm în America, unde avea nişte rude care trebueau să ne trimită „Schiff-Karte", trebuea să ne căsătorim şi să lucrăm după cum se auzeau la o „farmă". Toate însă erau planuri fericite, clădite pe nisip.

In vacanţe, de Crăciun şi de Paşti nu mă răbda inima să nu m'a-mestec printre flăcăi şi să joc în admiraţia tuturor „Cărăşelul, Ilenuţa, ori vr'un Ciobănaş smuncit, Tri 'lişeşti" ori alt joc în doi. De crăciun mă amestecam chiar în „Malancă". Eram „feşter" în trupa de jucători. Intr'un an pe la sân' Vasile, după joc, am dus „Malanca" pe la ea. Imi pregătise colac de „bere". Şi azi regret că nu l-am luat.

De necaz biata Catrina l-a dat lui Luchian, un flăcău sărac care slujea pe la gospodari. Ei, dar unul era şi Solovăstru. Tot a mea rămăsese cu sufletul.

Faţa apoi i se posomorî şi mai mult, înnegrindu-se până a nu i se distinge pistruile de vărsat. Protesta vehement împotriva năpăstuirii dintr'a VII-a. L-am liniştit cu toţii spunându-i că nici azi destinul nu vede mai bine. Dar n'am reuşit să-i ştergem înăsprirea feţii. Pe un ton din ce în ce mai acru ne povesti—cum a trecut pe urmă graniţa la Burdujeni: „Nu era ca astăzi. Erau grăniceri şi „livizori" la tot pasul.

Am luat-o peste apă strecurându-mă prin tufişuri până la cabina de dincolo. M'au primit funcţionar la poşta Dol, hasca, apoi impiegat la gara Burdujeni. Mai anii trecuţi când cu Ruşii din Bucovina despărţit de nevastă-mea cea de a doua, concediat dela Burdujeni dintr'o chestie cu acceleratul, „tot o năpăstuire", bolnav şi atunci de un început de insuficienţă a aortei, după vr'o trei zile p'acasă, am luat-o spre munte. La Gemenea am întâlnit-o pe Catrina cea de odinioară. Avea fete mari, frumoase ca fata ce-a cunoscusem şi eu pe vremuri şi tot cu altiţe aurii şi cu catrinţe cu fir. Ea îmbătrânise mult. Cutele necazului îi brăzdau adânc faţa. Numai ochii erau aceiaşi cari mă robiseră pe vremuri.

Târziu de tot, seara când de după dealul Rediului se ridica maiestoasă luna şi când în sat stăpânea liniştea şi mirosul tare de mămăligă caldă, răsturnată pe fundul mare şi rotund, a încetat povestirea fermecătoare. Il durea ş'un picior reumatic care, zicea el, prevestea vremuire. Nu l-am mai întâlnit de-atunci. Auzisem numai c'a dispărut dela tat's'u cu vr'o patru „scoarţe" pe care le vânduse „colbosului" pentru câteva ocă de vin. Avea şi patima „suptului".

Ii pierdusem urma, când mai dăunăzi, la ştiri din Braşov, citesc între altele ca 'n basme: „..... a fost arestat în gara Braşov Silvestru B., şomeur, care după un ospăţ bogat în restaurantul gării şi după vr'o câteva sticle golite, a adormit cu capul pe masa restaurantului, fără grijă de plata consumaţiei ca omul sătul şi fericit'.

Bietul bădia Silvestru, veşnic aceeaşi vieaţă de 'Ahasver pradă sorţii şi unor patimi nestăpânite, **care te duc unde nu vrei.**

Par'că-l aud şi astăzi cum plângea „credeţi-mă, dragilor, credeţi-mă măcar voi că nu-s vinovat. Norocul sireacul! Marceanu-i procuror de curte şi eu.... eu victimă a împrejurărilor haine care ca şi „Erinele" de odinioară, mă prigonesc până la cea din urmă izbavă.- Dar, mă gândesc apoi, norocul este aşa cum şi'l face şi omul.

Gh. N. Cârţu.

Gânduri şi previlişti

Pribegie

Toiag de fier şi visuri fără număr
Mi-au străjuit pe drumuri aspre paşii,
Şi desnădejdea ce-o duceam pe umăr
Mi-au adormit-o'n zori de zi, cosaşii.

Am căutat norocul ani de zile,
Din zări în zări cu ochi pribegi şi tainici,
Şi-am depănat a vieţii multe zile
Pe ghemul alb al celor dintâi crainici.

Comori nepreţuite-am strâns în mine.
In ape limpezi m'am scăldat cu cerbii,
Am năzuit spre larguri mai senine
Şi-am renăscut cu roua'n colţul ierbii.

Am semănat nădejdi, dar n'am culeş.
Am răsădit copaci, dar n'au dat poame—
Amurgul vieţii plouă tot mai des
Şi anii rod din vreme mai cu foame.

Am flămânzit cu munca pe ogor
Şi-am însetat cu seceta în iazuri;
Am rătăcit cu doina pe pripor
Şi-am aşteptat cu dorul la pârleazuri.

M'am înfrăţit cu ploaia şi cu vântul,
Am plâns cu iarna şi-am cân'at cu vara;
Am străbătut în lung şi'n lat pământul
Şi-am adormit în lunci cu primăvara.

Am căutat norocul şi dreptatea,
Dar năzuinţa a rămas poveste...
La colţ de drum murea singurătatea
Şi bucuria care nu mai este.

*

Sbucium

In ritm de rugăciune slavă
Mă culc şi mă trezesc în zori,
Cu sufletul o biată navă
Neogoită, în vâltori.

Cuprins de-o nostalgie vagă
Mă rog cu cele dintâi rugi;
Dar cine poate să culeagă
Flori albe dintre buturugi!

Pe drum nestăvilit de ţară
Cu visuri tinere'ngrădit,
Pornesc în fiecare sară
Spre-acelaş ţel neîmplinit.

Dar drumul nu mai are capăt,
I-aproape toamna şi vin ploi ..
Ajunge soarele spre scapăt
Şi mă'ntorc singur înapoi.

In ritm de rugăciune plânsă
Mă culc şi mă trezesc în zori,
Cu-a viselor făclie stinsă
Pe anii grei şi călători.

*

DRUM

Dorul meu ca un pribeag
Tremură din prag în prag;
Visul care nu-mi dă pace
Nici nu plânge, nici nu tace.

Gândurile-mi toate fug...
Brazde tinere de plug,
Cer din lut şi Cer din apă
Groapa zilelor mi-o sapă.

Anii trec şi anii vin,
Veac de năzuinţă plin.

Merg încet, opresc, alerg,
Urma plânsului o şterg.

Sui un deal, cobor o vale
Şi strâng truda depe cale.

Şi mă duc ca o părere
Fără ţintă, fără vrere.

Când mă duc şi când mă'ntorc?
Veacuri strâng, şi veacuri storc.

*

Stanţe

Inima chiamă,
Sufletul cântă;
Ceru-i aramă,
Liniştea-i frântă.

Dorul aşteaptă
Singur în prag,
Soarta-ţi îndreaptă
Drum de pribeag.

Soarele pleacă,
Stelele vin,
Ziua se'nneacă,
Visu-i străin.

Ochii s'adapă
In ape de plâns;
Inima scapă,
Sufletu-i stâns!

*

Pastel

Prin apa vremii dau din mâni
Să-mi scot din întuneric anii—
Coboară stelele'n fântâni
In sbor arhaic de litanii.

In uşa sufletului dornic
De bucurie creşte-un vis
Pe cer, al nopţilor ceasornic
Sărută-o floare de cais.

La poarta dorului albastră,
Tăcerea albă plouă'n ciuturi—
Adoarme vremea sub fereastră
In sbor neogoit de fluturi.

A. G. Delafintinele

PESTE PRUT

- Din carnetul unui elev „model" -

Plouă mărunt, mărunt, de zile şi nopţi de-a rândul. Cerul e asemeni unui burduf nesecat-proptit de Providenţă pe dealurile din împrejurimi, pe acoperişul caselor, înadins să-şi scurgă şiroaiele de apă rece în această văgăună. Desgustătoare e ploaia când eşti tânăr, dar mai ales când vii întâia oară într'un oraş. Gânduri vitregite de frigul din odaie, de plictiseală şi singurătate.

Il adusese tată-său de trei zile în acest imens aquarium, pentru a se prezenta mai iute la liceu, neavând prea multe absenţe. Inginerul Jean Martha fusese transferat—dealtfel după o cerere pe care-o trimesese din Iunie trecut la Minister—acum în mijlocul toamnei la primăria Municipiului X din Basarabia. Până să se strângă bagajele, adevărată problemă pentru o gospodărie veche,cu vagoane de lucruri, consiliul intim de familie, alcătuit din Duduia preşedinte, Titi plus Manca-femeea credincioasă a casei cu prerogative şi ifose de slugă veche—membri, hotărîse ca Jean să plece numaidecât cu Leonard, să-l aranjeze provizor la o gazdă, prezentându-l neapărat a doua zi la şcoală.

Plecat de acasă înforfolit, sărutat ca pentru o călătorie cu ţintă neprecisă, condus la gară de tot statul major al menajului Martha, Leonard după ce găsi un loc, în compartimentul de clasa II-a pentru tată său, ieşi pe culoar pentru a se «aeresi».

Fiindcă nu fumase încă nicio ţigară, trecu în vagonul alăturat, de a III-a, unde era sigur că va fi liniştit. Vagonul era plin de soldaţi în poziţii diferite, dormind sau vorbind răzimaţi unii de alţii. Văzându-l mai spălăţel, un caporal de grăniceri, cu o pană de păun flocăită la pălărie, îi făcu loc pe-un capăt de bancă lângă el. O miasmă acră de bocanci, de corp nespălat, îl izbi în nas. Era însă, atâta voie bună, încât Leonard nu se îndură să fugă în vagonul lui. Unii cântau, alţii mâncau pâine de casă aproape crudă, plină cu peri de lână de prin traiste.

Aşezat pe bancă, îşi scoase port-ţigaretul şi după ce tratâ cu o ţigară pe caporalul care-i făcuse loc, luă una aprinzând-o dela un soldat ce fuma în faţa lui. Observându-i port-ţigaretul cu poză, un soldat de artilerie,îi ceru să-l vadă mai de aproape.

—Ai conced ?—îl întrebă artileristul care întoarcea pe toate părţile «tabacherea«

—Poftim ?

—Unde conced, mă leat—sări grănicerul de lângă el—tu nu vezi că-i ilev.

—Ahaaa !

Acest «ahaa» fu spus cu o pronunţată nuanţă de timiditate în glas, atributul de «ilev« fiind probabil ceva cu totul deosebit pentru concepţia lui. Ruşinat oarecum de neştiinţa pe care-o manifestase, îi înapoie port-ţigaretul, apoi un timp îl fixă în tăcere, măsurându-l de sus până jos. Ii examină cu atenţie chipiul de licean cu bandă verde şi tresă neagră, cât şi numărul dela mână. In cele din urmă luându-şi inima în dinţi, după-ce mestecă de câteva ori în vânt, îl întrebă iar :

—Mă rog, ci cotigent eşti ?

—Cum adică ?

—Când te-i născut ?

—Aaa ! 913.

Tăcu iar un timp ; puţin mai târziu ca un vechiu cunoscut :

—Poate ai un muc di ţîgară ?

Leonard îi întinse o ţigară.

Fum de nu vedeai, scuipături hidos de late pe jos, aer închis şi muced, vorbe murdare, frânturi de cântece ţărăneşti simple şi duioase.

Sgomot, vorbărie, fumat şi iarăşi toate dela început, în pasul orelor şi-al chilometrilor lăsaţi în urmă....

Erau aproape de Prut. Toţi alergară la ferestre. Leonard ieşi pe culoar, lăsă în jos geamul dela o uşă laterală, fără însă a scoate capul afară, căci îi atrase atenţia tăbliţa smălţuită depe uşă cu inscripţia «e pericoloso sporgersi».

Jos de tot şerpuia anemic o apă tulbure pe care pluteau lemne putrede, crengi de copac, paie şi câte altele. Albia destul de mare, plină de apă probabil numai în lunile ploioase, era acum o plajă admirabilă, acoperită de un nisip negricios. Podul enorm, prea mare chiar pentru şuviţa de apă de jos gemea şi scârţâia sub roţile vagoanelor. Imediat după pod trenul se opri la prima staţie depe pământul Basarabiei : Vasile Lupu

Leonard, care privea distrat afară răzimat în coate pe pervazul ferestrei dela uşă, fu îmbrâncit înăuntru de nişte femei ce năvăliră pe uşă cu boccele şi coşuri pline de păsări scandalagii.

—Pardon.

—Nu face nimic—protestă tânărul, mirat că asemenea femei de rând întrebuinţează franţuzisme. Pentru moment îşi făcu o impersie excelentă despre noul ţinut în care pătrundea. După cele două precupeţe se îmbulziră

pe scări încă vreo câteva femei, urmate de trei bărbaţi cu valize mici de carton, în pardesie de ploae subţiri şi cu capul gol. Umblară de colo până colo, pela uşa fiecărui compartiment, până-ce văzând că nu sunt locuri, se aşezară pe strapontină, barând locul de trecere pe culoar. Vorbind repede pe rusește, mestecau în acelaş timp seminţe de floarea soarelui, scuipând cojile cu dexteritate, pe jos, pe perete de lemn din faţa lor sau în câteva cazuri, garnisind hainele celor ce aveau imprudenţa să le treacă pe dinainte. După ce se dădu semnalul de plecare, Leonard, trecu în vagonul de a II-a, unde-l găsi pe tată său dormind întins pe canapea cu picioarele pe pluş, în compartimentul gol, goluţ. Când să se puie trenul în mişcare, îşi făcu loc pe uşă o doamnă de dimensiuni cam exagerate, cu două pachete mari învălite în hârtie albastră. Le sui cu chiu cu vai în plasă, ajutată de Leonard, pe care-l gratifică cu un „merçi“ spus în vârful limbii, se aşează pe un colţ de canapea, desfăcu poşeta din care scoase o portocală, pe care încercă s'o cureţe. Era însă, prea obosită de eforturile pe care le făcuse, căci boţea fără rezultat portocala în mâini. In cele din urmă izbuti să vâre degetele mari ale mânilor prin coajă în miez, făcând să tâşnească zeama afară, ce se prelinse, atât pe mâinile doamnei cât şi pe obrazul lui Leonard. Luă din poşetă o batistă, cu siguranţă albă în zilele ei şi după-ce se şterse liniştită pe mâini, o întinse în poală. Băgă iar degetele în portocală, rupând din ea bucăţi stoarse de zeamă pe care le înşiră după înălţime în batistă. Odată operaţia terminată, ridică ochii spre tânărul din faţa ei, mut de spaimă, când îi ghici gândul şi întinzându-i batista-i spuse.

—Pajalustea.

Leonard îşi înghiţi întâi toată saliva din gură, puse mâna pe-o bucăţică de portocală, apoi închizând imaginativ în creer senzaţia gustativă, o strecură în gură cu tot cu coajă. O înghiţi pe nemestecate, apoi ieşi puşcă pe uşă, trecu în culoarul vagonului de-a I-a, introduse câteva monete de doi lei într'un automat Stollwerk, de unde scoase trei bomboane cu mentă.—Inghiţindu-le pe rând, uită întrucâtva portocala.

Se plictisea de moarte. In afară de asta era obosit, fără însă să-i fie somn. Işi simţea trupul ca bătut cu maiul. Epiderma, încărcată de ceva imprecis care te desgustă de tine însuţi după ore întregi de moţăială pe îmbrăcate, îl supăra îngrozitor. Cât priveşte de creer, parcă fugise din cutia lui de oase şi aşezat pe osiile roţilor, trăncănea împreună cu ele la fiecare încheetură de şine: hodoronc-tronc, hodoronc-tronc.....

Neavând deci alteeva mai bun de făcut, îşi apăsă faţa de geamul rece, cu ochii duşi pe câmp. Căută un punct fix, în pământul cu aparenţă de exagerat negru în mersul trenului. Orizontul se învârtea încet în jurul lui, stâlpii de telegraf alergau un timp în rând cu vagoanele, câteodată însă fugeau pe câmp deadreptul, ieşind departe cu aere triumfătoare înaintea maşinei pe deasupra căreia treceau fuioare de sârmă, luând-o iar razna pe partea cealaltă a liniei. Staţiile cu nume de hatmani stăvechi rămâneau unele stinghere, triste pe întinsul câmpurilor, altele tronând ca mici case pescăreşti pe marginea iazurilor întinse,—rătăcite prin urme de albii. Sate rari se iveau ici, colo pe coame de deal fără pomi, încununate sus cu mori de vânt fără aripi, fără acoperişuri. Câte o vită, depe câmp, ridica botul din ţărâna în care căutase firicele de iarbă, privea stupid de blând vagoanele în fugă şi întorcând capul spre satul ei, răgea a singurătate. Pe marginea liniei ferate nici tufe, nici iarbă... prundiş, sgură, pământ ars.

Aveai impresia că decorul nu se schimbă, e mereu acelaş, tu parcă, cu tren cu tot, te învârteai în loc într'un cerc limitat. Peisagiile acestea pustii au însă taina lor, care le fac atât de plăcute.

Dela un timp Leonard, identifică oamenii ţinutului, pe care aproape nu-i văzuse din fuga trenului, cu stepa aceasta liniştită, întreruptă ici, colo, de dâmburi cumane de lut galben. Şi-i închipuia pe toţi, greoi în mişcări, sgâriind pământul încet, cu instrumente primitive de plugărie.

Liniştea, uniformitatea în imagini cât şi nota de originalitate, ce se desprindea din fiece colţ al imensului peisagiu, te făcea să-l îndrăgeşti ispitindu-te spre contemplaţia misticului ce plutea în aer.

Gară după gară, din pustiu în pustiu, odată cu negurile nopţii care îşi făceau loc, curioase, depe câmp spre şarpele uriaş de metal şi lemn, fără suflet, fără dorinţi, punctul iniţial de călătorie a lui Leonard se apropia. Târziu, nici el singur nu ştia cum şi când, Leonard se văzu, alături de tatăl său, într'o gară mică pe un peron şi mai mic, cu un morman de bagaje lângă ei. Jean, somnoros încă alerga de colo, colo, după unul din cei doi tregheri ai gării să-l convingă, să ia bagajul, —cu „strictul necesar“—al lui Leonard, după expresia mamei lui, Duduia. Cu toată oboseala, îl apucă râsul, gândindu-se la acel „strict necesar“ îngrămădit de cei de acasă în cufere. Borcane cu dulceaţă de smeură şi cireşe amare, cu marmeladă, cozonaci, câteva păscuţe cu filoane de nucă şi şocolată, pastramă de gâscă şi altele. Provizii, nu pentru unul singur care va sta departe de ai săi câteva

săptămâni, ci îndestulătoare unei întregi expediţii în junglă sau la Pol.

Corupt cu un 20 lei— ca acont — pus în podul palmei, hamalul, făcând cu mâna un gest de concesie, binevoi să ia cu asalt întreg „calabalâcul", după cum se exprimase cu vădită importanţă Manca, la plecarea plodului crescut pe braţele ei.

In dosul micei gări, un fel de-a doua gară a oraşului, cea principală fiind în altă parte, chiote de vizitii semiţi chemau călătorii. E un mare curaj să te aventurezi cu mult bagaj în aceste umbre de vechicule. Uzate de timp, cât şi de pavagiile colţuroase, semănau cu nişte greeri sătui, abia târîndu-se şi atingând în acelaş timp din când în când cu fundul lor dintre roţi, strada. In urma izbiturii de pământ călătorii, ca vai de capul lor, abia puteau să se ţie în echilibru stabil, atârnându-se cu mâinile de sumanul vizitiului depe capră, se simţeau aruncaţi în sus, echilibrul stricat, bagajele mărunte puse în coşul poclitului dela spate sburau în cap, iar de cele mai multe ori bieţii drumeţi trebuiau să sară jos din mers, pentru a nu fi repeziţi de hurducături în vre-o baltă cu noroiu şi paie, dela încrucişarea străzilor, peisagiu obişnuit în anotimpul ploios. Dupăce cu trudă multă, Leonard şi tată-său se văzură numai pe-o parte în trăsură, vizitiul ca o reminescenţă a vechilor surugii, dădu un chiot prelung şi mângâind calul atât cu biciul, cât şi prin dulci invitaţii în jargonul imprecis: iudeo-ruso-român, izbuti în cele din urmă să miste trăsura. In acest cartier al gării, oraşul era în întuneric, aşa că birjarul scotea din când în când câte un strigăt, pentru a face atent pietonul,care în lipsă de trotuar era silit să orbecăiască prin mijlocul drumului. Cu toate că mergeau prin întuneric, de urît nu s'a putut plânge, nici Leonard nici tată-său, căci chiotele birjarilor deveneau din ce în ce mai dese, cu cât se apropiau de centrul oraşului. Când însă dădură în străzile luminate bogat, oraşul apăru sub altă faţă, mult mai plăcută.

Trecu astfel o noapte, prima noapte în noul oraş. Vechiu însă, ba chiar foarte oriental prin diferitele podoabe ale hotelului care cu râvna obişnuită de insecte dornice de a-şi lua tributul dela călător au transformat în iad noaptea de odihnă a celor doi drumeţi, cu toate că plătiseră camera după tariful urcat al hotelurilor de rangul I-u.

A doua zi după recomandaţia unor cunoscuţi de-ai Inginerului Martha, găsiră o gazdă bună, pe-o stradă învecinată cu a liceului, la o doamnă bătrână, bunica unui inginer. Camera cu vedere la stradă avea un aspect tare simpatic, dealtfel specificul odăilor mici. Mobilată însă cu toate vechiturile posibile, vrednice de sălile unui muzeu de antichităţi. Un dulap de haine împodobit cu sculpturi şichenare pe sus, două fotolii vechi acoperite de-o pânză verzuie pentru a le feri de praf, o masă de sufragerie în mijlocul camerei, cât şi un pat de lemn de nuc mare, sinistru de înalt, răzimat de păretele dinspre răsărit ca un catafalc.

Parfum de gutui şi iasomie, de vechituri şi de trecut; prin pereţi rame cu femei tinere strânse în corsete ucigătoare.

Tatăl lui Leonard dupăce fusese pe la liceu, unde făcuse cunoştinţă cu profesorii şi scrisese cererea de transferare pentru fiu-său, cu suspine, cu sărutări plecă seara la şase înapoi, lăsându-i bani de-o „distracţie acolo".

Leonard întors în noua-i locuinţă, rugă să i se facă foc, căci afară ploua şi se lăsase un frig îndrăcit. Pe când gusta ceva din proviziile de acasă şi se pregătea să răsfoaiscă nişte reviste, intră în cameră nepotul proprietăresei, ce locuia în aceeaşi casă, arătându-se foarte amabil faţă de tânăr. Il invită în camera lui, un adevărat bazar vânătoresc, unde-i prezentă cele două javre de vânătoare Nero şi Wan, expunându-i în acelaş timp genealogia lor. Din una în alta, îl întrebă între altele foarte insistent ce mai fac femeile, din oraşul de unde venise. Pe când era student—povesti tânărul vânător—trecuse cu nişte excursionişti prin oraşul de munte al lui Leonard şi îi cam rămăsese inima pe acolo.

—Da, da, ce te uiţi aşa la mine? Fetele frumoase ne interesează pe noi cavalerii.

Nu însă, când vor să-ţi lege pietroiul de gât, lansându-se prin noi în carieră... Eu vorbesc din experienţă, Domnule... o ţigare iei?

—Mulţumesc, cum nu!

Mă pusese dracul să fac curte fetei lui Domnu Alecu, colegul meu din corpul technic. Minunată fată, ruptă din soare, nu alta. Cred c'o cunoşti... elevă în.... Da mă rog, Dumneta nu cumva eşti elevul care te-a transferat D-l Martha aici ?

—Sigur, sunt Leonard Martha, elev în clasa VI-a.

—Aoleuu!.... păi dece nu spuseşi, tinere ? In haine civile şi fumezi de zor, hm! Destrăbălat liceu, trebue să fie acel de unde vii tu. La noi aici e ordine, nu aşa! E hee!

Ultimile cuvinte le însoţi cu un gest al mânei drepte ca şi cum ar fi învârtit o cârâitoare cu aţă dela iarmaroc,

—Nu vă supăraţi, da cine sunteţi D-voastră?

—Eu... hm, ai dreptate nu mă cunoşti, sunt Stefanovici Cerbu, licenţiat în ştiinţe, inginer, pedagog la liceul „Alexandru Aldea".

Urmă o tăcere de moarte. O javră care dormea tolănită pe un mic divănaș clămpăni din fălci după o muscă. Leonard o cam sfeclise. Stinse pe furiș țigara, vrând s'o șteargă pe ușă.

—Martha! să fii băiat de treabă, de acum înainte. Hai la revedere, elev.

Strânse prietenește mâna tânărului, simțindu-se în acelaș timp cam stingherit de subiectul conversației avute.

Leonard ieși pe ușă, stătu puțin pe loc, vârînd apoi obraznic mâinile în buzunarele pantalonilor, se uită înapoi spre ușă.

—Vax!

Intră în camera lui cu o mare poftă de-a gusta din cozonacii făcuți de Manca.

Dim. D. Negruș.

ANI PIERDUȚI...

Singur...

Departe de un suflet care să-l înțeleagă, să-l simtă, fără a-l cicăli cu întrebări, cu meschinării, cu subtilități. In vâltoarea unei lumi pline de ambiții, de răutate. Mecanizat până în măduva oaselor, de munca uniformă din uzină, distrus sufletește de nepăsarea în care înnoată toți. Idealurile din copilărie și le limitase la o umilă diplomă de inginer, pentru care muncise mult. Odată cu iluziile de mărire de-atunci, îngropase pentru totdeauna în scoarțele studiilor, în mizeria și greutățile studenției, veselia și speranța. Il apucà uneori, așa, un fel de nebunie, un fel de revoltă în fața acestei șiranii sclavii a sccietății, care te obligă să te trudești încă de tânăr. Își dădea seama îndată însă, că omul nu-i decât un pion anonim, în marele conglomerat social, că viața și activitatea nu mai erau ale lui din moment ce a fost măcar un minut beneficiarul acestei uriașe asociații de oameni.

Avea 30 de ani. O leafă suficientă să-și întreție mama bătrână, doi frați mai mici în liceu, o surioară în pragul măritișului. Lumeą lui de imagini erá îngrădită acum, de necesitățile acesfor patru suflete, care prin priviri mute cereau atât... dela el. Nu se însurase nevrând să lase în urmă ființe care să-l judece. De fapt nici nu iubea pe nimeni.

Mai avea timp de dragoste?

O iubire adevărată cere timp, se cere simțită, trăită. Nu găsise încă ochii dragostei, cari spun mult, fără a fi cercetați. Pe stradă, la Universitate, în case cunoscute... nicăieri. Singura idee despre dragoste o prinsese prin antenele sufletului de adolescent...

...Avea pe atunci 18 ani...

Strălucit elev de liceu. Viață de lipsuri și umilințe, dusă în casa fierarului Radu, brutal, bețiv. Meditând, studiind cu râvnă, distrându-se în contemplația invidioasă a celor mari, a celor de sus. Suflet extrem de sensibil, instabil în preferințe și aprecieri. Entuziasmat câteodată de voluptatea aceea din „Venera neagră" a lui Baudelaire, căzând într'o lungă visare romantică plină de vrajă în lectura lui Loty altădată sau pasionându-se după studii de știință pozitivă, de technică uriașă. Ultima lectură îl convertea, îi crea o lume, de imagini, nouă, pe care o adoptà cu entuziasm. Viețuind sufletește, mai mult în lumea de ideal și de frumos pe care i-o ofereà arta, literatura, nu simțise nicicând, ghimpele răscolitor al iubirei.

Intr'o după amiază, când spre apus cerul luase nuanțe de aprins portocaliu, când soarele roșise în urma celor dintâi zile de Maiu ca un model timid în fața unui pictor bătrân, zărise într'o șaretă cu un cal de un negru mat, o față răscolitor de frumoasă. Trecea pe strada lui, spre pădurícea de arbori bătrâni din jurul casei doctorului Stamatiad. Mână singură calul. Cu o față albă ca o petală de crin, cu o bogăție de păr negru pe umeri. Intr'o bluză albă ca și fața, strânsă cu'n mic bondir cusut în mătasă.

A trecut prin fața casei lui spre deal. După câteva sute de metri, calul speriat de o mașină, care coborá în fugă păgână spre vale, se ridică în două picioare și'ncepu să dea înapoi. Mașina care în goana-i nebună mânca șoseaua, ar fi lovit sigur șareta. Mihai svârli cartea pe care-o avea în mână, sări poarta de zăbrele și într'un suflet ajunse lângă trăsurică. In timp ce șareta atinsese marginea drumului, luă fata de mijloc, o ridică, ca pe o frunză, o lăsă jos repezindu-se în șaretă. Intoarse în loc calul spre vale liniștindu-l, iar după câteva zeci de metri de mers îl opri pe partea dreaptă a drumului. Mașina trecu în nori de praf, pe dinaintea lui. Fata veni la el, îi întinse mâna, îl privi o secundă, și apoi într'o mișcare iute, îl sărută pe gură.

Atât!

Se sui cu iuțeală în șaretă, întoarse în fugă spre deal calul, dispărând în negrul de pomi din curtea de sus. Ochii aceia mari, stranii de mari și de frumoși îl priviseră pe el! Aveau în ei ceva din întinsul mărilor, din tainițele desișului. Și sărutul... O atingere de buze catifelate, scoase dintr'un vas cu parfum de salcâmi. Da, parfumul rămas pe buzele lui parc'ar fi fost ploaia de confete albe care picură de sus, vara pe balconul lor. Nici o vorbă. Fugise lăsând în urmă tresăriri.

Câteva zile nici nu pusese mâna pe carte. Se interesase pe la slugi, pe la cunoscuți cine e

fata, așa și așa. In cele din urmă aflase că e nepoata doctorului Stamatiad, că e de 17 ani, că a venit pentru un timp la unchiul ei. Unde s'o vadă, unde să-i poată vorbi?

La vreo săptămână după această întâmplare într'o seară își luă inima 'n dinți, sări gardul dela parcul doctorului, îndreptându-se spre casa care era situată 'n fund. Dădu într'o alee, se uită în toată părțile și nevăzând pe nimeni, o luă spre casa mare. Vremea era frumoasă. Cald, atât cât ar fi putut să fie în acele începuturi de Florar. De-o parte și de alta a aleii arbori pletoși, cu crengile sărutând pământul. Păreau niște zeițe prosternate în fața Olimpului. Luna nu se vedea.

Ii ghiceai prezența prin umbrele lungi de pe nisip.

Stătea pitită, pe după vârfuri de brazi, de cealaltă parte a târgului. Butuci de arbori scobiți țineau loc de bănci, pe margini. Pe una din ele Mihai zări o formă albă. Ceva îi svâcni în piept. Ca un halucinat alergă într'acolo. Era fata cu priviri de nesfârșit, cu parfum de flori albe.

— Te așteptam.... îi murmură ea, parcă s'ar fi cunoscut de-o viață de om.

Mihai îi sorbi cuvintele într'un sărut lung, mai lung decât umbra depe alee.

Așa s'au cunoscut, s'au iubit și s'au așteptat înfrigurați de îndoieli, cele dintâi săptămâni de Maiu. S'au iubit, ca doi copii naivi, plini de curiozitatea de-a cunoaște toate tainițele vârtejului amețitor. Vorbeau de ei, de viitor, pe care-l vedeau atât de frumos..., cum numai copiii pot să-l vadă. Se sărutau atât de lung..., cum numai în prima dragoste o poți face.

Il rugă să-i spue Steo, așa cum o alinta mama ei pe vremuri. Era singură încă dela nouă ani. Stătea când la o rudă, când la altă, întâmpinată oriunde cu acea mustrare mută, de oameni bogați și sgârciți. Viața lui Mihai era mai simplă decât a ei, fiindcă nu era în urmă trecutul unei copilării. Invățase să sufere și să muncească de mic. Deaceea stările lor sufletești, pe care hazardul le svârlise una în brațele alteia, păreau un tot comun.

Intra seara pe furiș în grădina din susul casei lui, o găsea pe aceeași bancă, se plimbau înlănțuiți pe aleile micului parc, nutrind amândoi aceleași gânduri, inspirate de dragostea lor, de liniștea de sanctuar a desișului, de luna blândă de sus.

Părea un vis....

— Niciodată nu m'am gândit că voi găsi în ochii tăi, sufletul meu și infinitul, pe care-l simt acum mult mai aproape ca în realitate, pe buzele tale, parfumul arborilor și speranța.

— Nimeni nu mi-a vorbit atât de dulce, până acum, ca tine Mihai.... Sufletul meu nu mai e al meu când pleci de lângă mine. Fuge după tine în vale, îți mângâie pleoapele obosite de învățătură, te duce pe căile binelui... Mi-e așa de frică, Mihai, că visul nostru se va termina prea curând....

Și-așa a fost.

In ziua de Sf. Constantin și Elena n'a mai găsit-o pe Steo, acolo pe acea bancă, unde țesuse clipe de-arândul, pânza fină de paianjen a dragostei lor. A stat așa cu priviri păgâne în nisipul de jos, până spre ziuă.

O noapte, două... nimic.

Aflase că Steo plecase, trimise mai mult cu forță la o altă rudă de-a ei într'un oraș din sudul țării. Continua însă, să vie în fiecare seară, în parcul de arbori bătrâni, tresărind la orice foșnet de frunze, sperând în fiece minut s'o vadă, s'o simtă iar lângă el pe fata cu priviri blânde de căprioară speriată.

Furase din el, nu sufletul, ci tot. Privirea, tinerețea, avântul, iluziile clădite prin sărutările lungi dăruite de ea...

...Trecuse un an și nici o veste. Câteodată seara, Mihai, se furișa în parc pe banca amintirilor. Privea pe sus, prin jur. Nu mai aștepta însă nimic, fiindcă știa că n'o să mai vie, niciodată.

Aflase depe la unii, că Steo fusese silită de rude să se căsătorească, în acel oraș, unde plecase atunci, ducând cu ea speranțele unui tânăr...

....Acum când gânduri vrăjmașe de răzvrătire îl chinuiau, când problemele materialiste ale zilei de mâini îl hărțuiau din toate părțile, amintirea acelei dragoste dela 18 ani îi făcea bine. Descuie un saltar dela biroul în față căruia stătea, scoțând afară un caiet gros cu scoarțe verzi. Pe copertă trei cuvinte: «Poezii pentru Steo».

Visări de copil, iluzii, iscăliturі de-ale ei.

La sfârșitul caietului printre pete de lacrimi și cerneală uscată, rândurile:

«Sunt un nefericit. Am trăit ca un nebun în fiorii dragostei noastre, pe care-o credeam eternă. Te-am așteptat în aleea noastră mult..., atât, până am înțeles că n'o să mai vii»

In josul paginei după câteva pete mai desa de cerneală decolorată, versurile:

«Noaptea când pe bancă 'n tihnă
»Meditez sub clar de lună,
«Parc'aud din depărtare:
«Mai pe urmă, mai pe urmă...

«Iar ecou ascuns prin cetini
»Vrând de mine, joc să-și bată,
«Imi răspunde un glas tainic:
«Niciodată, niciodată...!»

—Ah, păgână-i viața cu unii !...
—Ai spus ceva, nene ?
—Nu... dar ce-i ?
—Am venit, să-mi arăți la Matematică.
—Daaaa....

Dim. D. Negruș.

V A R I A

Recenzii

CONST. KIRIŢESCU : In slujba unei credinţe (Cartea românească — Bucureşti). D. Const. Kiriţescu reprezintă un complex greu de închis în formule abstracte şi caracterizări cu pretenţii de exactitate.

Se pot distinge totuşi, în opera acestui mare realizator, trei ipostaze deopotrivă de interesante: omul de ştiinţă, literatul şi educatorul. Toate aceste ramuri de activitate au fost ilustrate de spiritu-i subtil şi de pana-i măiastră. Dacă nu ar fi dat la lumină decât „Istoria războiului pentru întregirea României", şi ar fi fost deajuns ca să aibă dreptul la un titlu de recunoştinţă perpetuă din partea culturii româneşti.

Preocupările multilaterale, de care este însufleţit D. Const. Kiriţescu l-au determinat apoi, să facă incursiuni laborioase în domeniul ştiinţelor naturale, iar în ultimul timp să stabilească bazele biologice ale Educaţiei Fizice. In literatura propriu zisă s'a manifestat ca un admirabil zugrăvitor a lumii dascălilor, pe care o înfăţişează plastic de tot în toate luminile şi umbrele ei, mai cu seamă în volumul **Printre apostoli.**

Producţia pedagogică este de asemeni peste măsură de fecundă: un număr grandios de studii referitoare la problemele şcolii şi diferitele ei ramificaţii în cadrul social.

Cu volumul „**In slujba unei credinţe**" D. Const. Kiriţescu ne introduce mai intim în ceeace formează axa ideologică a întregei sale vieţi de îndrumător de generaţii.

Intr'un stil rând pe rând caustic atunci când e vorba să biciuiască scăderile societăţii noastre postbelice, spiritual şi ironic faţă de pretenţiile neîntemeiate ale neisprăviţilor sau rătăciţilor dela noi, patetic şi vibrant când e chestia de apărat patrimoniul naţional lăsat de strămoşi şi de pregătit viitorul, D. Const. Kiriţescu desvălue perspective luminoase, pentru cărările încălcite ale învăţământului românesc.

Seria „campaniilor" o deschide prin articolul **Sinaia,** unde expune cu accente viguroase problema vitală a primenirii păturii sociale de sus, încă înstrăinată. Ideea naţională străbate ca un fir roşu dela un capăt la altul al paginilor magistrale şi încălzeşte sufletul cititorului pe deplin edificat acum asupra realităţilor dureroase dela noi.

Celelalte campanii au drept centru de greutate ideea morală, pe care autorul o susţine cu îndârjire, punând în serviciul ei tot ce putea da competenţa ajutată de o logică stringentă, trecută prin focul unei înalte temperaturi sufleteşti. Arta, sportul, cartea, cinematograful şi radiofonia sunt examinate judicios şi raportate învăţământului, pentru care pot fi factori de înflorire, dar şi de regres.

In **Figuri** D-l Const. Kiriţescu evocă mari personalităţi ale neamului, unele dispărute: Ion I.C. Brătianu, Spiru Haret, General Moşoiu, Ioan, sau altele încă în viaţă: I. Brătescu Voineşti, Octavian Goga. D-sa se dovedeşte şi cu acest prilej a fi un fin psiholog şi un stilist de primul rang.

Un mănunchiu de **Mărturisiri** închee volumul. Acestea sunt tot atâtea clipe de popas, în cari autorul îşi povesteşte glorioasele etape străbătute în înfloritoare-i carieră didactică, ştiinţifică şi literară.

Pe scurt, volumul, D-lui Kiriţescu „In slujba unei credinţe" constitue un îndreptar de-o valoare rară şi din care orice îndrumător educativ ar trebui să-şi facă o adevărată carte de căpătâiu pentru a fi mai bine orientat asupra celor ce are de făcut. Prezentul imediat, frământat de patimi violente şi sanguinare, îi dă o mai mare actualitate, impunând imperativul restabilirii ordinii morale, fără de care o ţară e sortită pierii.

P. St.

TEOFIL LIANU : Cer vahah (versuri). O nouă preţioasă contribuţie a editurii **Iconar** de a cărei soartă se ocupă cunoscutul stihitor de talent, D. Mircea St einul. Am prezentat şi altădată pe D. Teofil Lianu, desprinzând din **„Stampele în lumină** ale D-sale, câteva imagini proaspete şi ademenitoare. Poetul bucovinean nu se desminte nici de data aceasta căci continuă să cresteze în metalul icoanelor admirabile peisagii sufleteşti. Deşi prin factura versurilor aparţine şcolii noui, prin subtilitatea emoţiilor şi structura lor lineară desăvârşită aduce aminte de timpurile echilibrate ale clasicismului, ferite de potopul izbucnirilor iraţionale. D. Teofil Lianu se găseşte pe linia ascendentă a talentului său.

P. St.

Bibliografii

Cezar Petrescu : Aurul negru
Leca Morariu: La Voroneţ (Ed. Suceava);
Leca Morariu: La Semicen tenarul C. Porumbescu (Ed. Suceava)
Leca Morariu: De-ale Cirebirilor (Cernăuţi 1934)
Dr. A. Schmidt: Alimentele şi băuturile noastre (Ed Scientia—Iconar)

Reviste şi publicaţiuni periodice :

Gândirea; Dir. Nichifor Crainic—Bucureşti
Arhiva pentru istorie şi filologie; Dir. Giorge Pascu—Iaşi.
Gând românesc; Red. Ion Chinezu—Cluj.
Arhivele Basarabiei; Red. *T.* G. Bulat şi C. N. Tomescu—Chişinău.
Naţiunea; Dir. A. C. Cusin şi Toma Vlădescu-Bucureşti.
Viaţa Basarabiei; Dir. Pan. Halippa—Chişinău.
Cuvânt Moldovenesc; Red. Ion Pelivan şi L. T. Boga—Chişinău.
Porunca vremii; Dir. Dr. Ilie Rădulescu—Bucureşti.
Grai Moldovenesc; Dir. A. G. Delafântânele—Iaşi.
Orientări; Dir. C. R. Crişan—Moineşti (Bacău)
Cooperatorul român; Dir. Adrian D. Bumbeşti.

COLABORATORUL ACESTUI NUMĂR :

Gh. N. Cârţu, A. G. Delafântânele, Miron Holban, Dim. D. Negruş, N. Palamaru, Petru Ştati, Alexandru Vicol, etc.

D-lui .....

Str. .....

Comuna (Oficiul) .....

Judeţul .....

Tip. S. GRIGORIEV, Bălţi str. Reg. Carol 245.

Biblioteca Universităţii Iaşi